

**BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING MADANIYATLARARO O'ZARO
MUNOSABAT KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH UCHUN
IMPROVIZATSIYA METODLARI**

Miraxmedova Dilafruz

Andijon Davlat pedagogika instituti

mustaqil tadqiqotchisi

***Annotatsiya:** ushbu maqola o'qituvchilar o'rtasida madaniyatlararo hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonida improvizatsiya metodlaridan foydalanish samaradorligini o'rganadi. Turli xil improvizatsiya mashqlari va o'yinlari o'qituvchilarni ko'p madaniy muhitda ishlashga tayyorlashda innovatsion yondashuv sifatida taklif etiladi. Muallif o'z ishini madaniy kompetentsiya va pedagogik improvizatsiyaning nazariy asoslariga, shuningdek amaliy tadqiqotlar natijalariga asoslaydi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, improvizatsiya metodlarini qo'llash o'qituvchilarda ta'lim muhitida samarali madaniyatlararo o'zaro ta'sir o'tkazish uchun zarur bo'lgan asosiy ko'nikmalarni samarali rivojlantirishga yordam beradi. Maqola muallifi ushbu yondashuvning afzalliklarini muhokama qiladilar va keyingi tadqiqotlar va amaliy qo'llanmalar uchun tavsiyalar berishadi.*

***Kalit so'zlar:** improvizatsiya texnikasi, ko'nikmalarni rivojlantirish, madaniyatlararo o'zaro ta'sir, kasbiy tayyorgarlik, pedagogik texnika, madaniyatlararo kompetentsiya, empatiya, bag'rikenglik, madaniyatlararo ta'lim, o'qitish va o'qitish metodlari, madaniy farqlarni moslashtirish*

**МЕТОДЫ ИМПРОВИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ
МЕЖКУЛЬТУРНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ**

***Аннотация:** в данной статье рассматривается эффективность использования импровизационных методов в процессе развития навыков*

межкультурного сотрудничества учителей. Различные импровизационные упражнения и игры предлагаются как инновационный подход к подготовке учителей к работе в поликультурной среде. Свою работу автор основывает на теоретических основах культурной компетентности и педагогической импровизации, а также на результатах практических исследований. Результаты исследования подтверждают, что использование методов импровизации помогает педагогам эффективно развивать основные навыки, необходимые для эффективного межкультурного взаимодействия в образовательной среде. Автор обсуждает преимущества такого подхода и дает рекомендации для дальнейших исследований и практического применения.

Ключевые слова: *техника импровизации, развитие навыков, межкультурное взаимодействие, профессиональная подготовка, педагогическая техника, межкультурная компетентность, эмпатия, толерантность, межкультурное образование, методы преподавания и обучения, учет культурных различий.*

IMPROVISATION METHODS FOR DEVELOPING INTERCULTURAL INTERACTION SKILLS OF FUTURE TEACHERS

Abstract: *this article examines the effectiveness of using improvisational methods in the process of developing intercultural cooperation skills among teachers. Various improvisational exercises and games are offered as an innovative approach to preparing teachers to work in a multicultural environment. The author bases his work on the theoretical foundations of cultural competence and pedagogical improvisation, as well as on the results of practical research. The results of the study confirm that the use of improvisation methods helps teachers to effectively develop the basic skills necessary for effective intercultural interaction in the educational environment. The authors discuss the advantages of this approach and make recommendations for further research and practical*

applications.

Key words: *improvisation technique, skill development, intercultural interaction, professional training, pedagogical technique, intercultural competence, empathy, tolerance, intercultural education, teaching and learning methods, accommodating cultural differences*

Kirish. Madaniyatlararo o'zaro ta'sir zamonaviy ta'limda tobora muhim jihatga aylanib bormoqda. O'qituvchilar talabalarda turli madaniyatlarni tushunish va hurmat qilishni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Improvizatsion metodlar o'qituvchilarda muvaffaqiyatli madaniyatlararo hamkorlik uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirish uchun samarali vositadir. Rolli o'yinlardan foydalanish o'qituvchilarga madaniyatlararo o'zaro munosabatlar holatlariga kirishga yordam beradi[1]. O'qituvchilar turli madaniyat vakillari rolini o'ynaydigan vaqtinchalik stsenariylarda qatnashish ularga madaniy nuanslardagi farqlarni yaxshiroq tushunishga va ularga moslashishni o'rganishga yordam beradi.

Madaniyatlararo muloqotni tashkil etish o'qituvchilarga turli mamlakatlar va madaniy muhitdagi hamkasblari bilan tajriba almashish imkonini beradi. Bu ufqni kengaytirishga va turli madaniy fondlar ta'lim jarayoniga qanday ta'sir qilishi mumkinligini tushunishga yordam beradi. Empatiyani rivojlantirishga qaratilgan improvizatsiya o'yinlari o'qituvchilarga turli madaniyatlardagi talabalarning his-tuyg'ulari va istiqbollari yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Bu ularga ko'proq ta'lim muhitini yaratishga va turli auditoriyalarning ehtiyojlariga yanada samarali javob berishga yordam beradi[2]. Multimedia simulyatsiyalaridan foydalanish o'qituvchilarga turli madaniy kontekstlarda yashashga imkon beradi. Bu ularga madaniyatlararo o'zaro munosabatlarda qanday qiyinchiliklar paydo bo'lishi mumkinligini va ularni engish uchun qanday strategiyalarni qo'llash mumkinligini tushunishga imkon beradi.

O'quv sayohatlarini tashkil etish o'qituvchilarga to'g'ridan-to'g'ri boshqa mamlakatlar madaniyatiga sho'ng'ish imkonini beradi. Mahalliy ta'lim muassasalari va jamoat tashkilotlari bilan o'zaro aloqalar o'qituvchilarga turli madaniy muhitda

amaliy tajriba orttirishga yordam beradi. Improvizatsiya metodlari o'qituvchilarga madaniyatlararo vaziyatlarga faol sho'ng'ish va turli madaniyatlar vakillari bilan muvaffaqiyatli muloqot qilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatini beradi[3]. Ushbu metodlar nafaqat o'qituvchilarning kasbiy o'sishiga yordam beradi, balki barcha talabalar uchun inklyuziv va qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratish uchun asos yaratadi.

Madaniyatlararo o'zaro ta'sir zamonaviy dunyoda ta'limning tobora muhim jihatiga aylanib bormoqda. O'qituvchilar talabalarni madaniy xilma – xillik norma bo'lgan global jamiyatda yashashga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu xilma-xillik sharoitida muvaffaqiyatli o'qitish va tarbiyalash uchun o'qituvchilar madaniyatlararo o'zaro ta'sir o'tkazish qobiliyatlari bilan jihozlanishi kerak. Improvizatsiya texnikasi ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish uchun samarali vositadir. Improvizatsiya - bu oldindan tayyorgarliksiz yangi vaziyatlarga tez va moslashuvchan moslashish qobiliyati. Ta'lim nuqtai nazaridan, improvizatsiya metodlari o'qituvchilarga muloqot, empatiya, farqlarga ochiqlik va nizolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi – bularning barchasi madaniyatlararo o'zaro munosabatlarning asosiy tarkibiy qismidir.

O'qituvchilarning rivojlanishiga yordam beradigan improvizatsiya metodlaridan biri bu "rolli o'yin". Rolli o'yin davomida o'qituvchilar turli madaniy guruhlar vakillari sifatida joylashishlari va madaniyatlararo o'zaro ta'sir vaziyatlarini taqlid qilishlari mumkin[4]. Bu ularga madaniy kutishdagi farqlarni yaxshiroq tushunishga va turli madaniyatlardagi talabalar bilan samarali muloqot qilishni o'rganishga yordam beradi. Yana bir foydali improvizatsiya metodi - "ta'limdagi teatr". Ushbu texnikaning bir qismi sifatida o'qituvchilar turli madaniyatlarning madaniy xususiyatlarini etkazish uchun yuz ifodalari, imo-ishoralar va intonatsiyalar kabi teatr san'ati elementlaridan foydalanishlari mumkin. Bu o'qituvchilarga hamdardlik va ularning so'zlari va xatti-harakatlari turli madaniy kontekstlarda qanday qabul qilinishi mumkinligini tushunishga yordam beradi.

Bundan tashqari, "Mavzu bo'yicha dialog" kabi improvizatsiya o'yinlari o'qituvchilar o'rtasida madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishning

samarali metodi bo'lishi mumkin. Ushbu o'yinlarda o'qituvchilarga oldindan tayyorlangan rejaga ega bo'lmasdan, ma'lum bir mavzu bo'yicha sherik bilan muloqot qilish taklif etiladi. Bu ularga muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga va o'zgaruvchan sharoitlarga tezda moslashishni o'rganishga yordam beradi. Improvizatsion metodlar o'qituvchilarga ko'p madaniyatli muhitda talabalarni o'qitish va tarbiyalashda yangi ufqlarni ochib beradi[5]. Madaniyatlararo o'zaro ta'sir ko'nikmalarini rivojlantirish ularning kasbiy o'sishining ajralmas qismiga aylanadi va improvizatsiya texnikasi bu yo'lda kuchli vositadir.

Madaniy xilma-xillikka boy zamonaviy dunyoda turli madaniyatlar vakillari bilan samarali muloqot qilish qobiliyati tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu, ayniqsa, o'qituvchilar o'quvchilarning dunyoqarashi va madaniy tushunchasini shakllantirishda muhim rol o'ynaydigan ta'lim sohasida to'g'ri keladi. Improvizatsiya metodlari o'qituvchilarda madaniyatlararo o'zaro munosabatlarni rivojlantirish uchun samarali vositadir. Improvizatsiya-bu ijodkorlikning o'z-o'zidan paydo bo'ladigan jarayoni bo'lib, unda ishtirokchilar oldindan belgilangan stsenariysiz o'zaro munosabatda bo'lishadi[6]. Ta'limga kelsak, improvizatsiya metodlari o'qituvchilarga fikrlash moslashuvchanligini rivojlantirish, muloqot qobiliyatlarini yaxshilash va turli madaniy kontekstlarga moslashishni o'rganish imkonini beradi.

Improvizatsiyaning asosiy metodlaridan biri bu rol o'ynashdir. O'qituvchilar madaniyatlararo o'zaro munosabatlarni taqlid qiladigan vaziyatlarni yaratishi va ishtirokchilardan turli madaniyat vakillari rolini o'ynashini so'rashi mumkin. Bu o'qituvchilarga madaniy xatti-harakatlar va odatlarning o'ziga xos xususiyatlarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi va o'z xatti-harakatlarini muayyan vaziyatlarga moslashtirishni o'rganadi. Yana bir foydali vosita-bu improvizatsiya teatr san'ati. O'qituvchilar empatiyani rivojlantirish va boshqalarning nuqtai nazarini tushunish uchun mashqlarni o'z ichiga olgan treninglar o'tkazishlari mumkin. Masalan, ishtirokchilar turli madaniyatlarda rol o'ynashlari va o'zlarini o'z o'rnida his qilishga harakat qilishlari mumkin, bu esa bag'rikenglik va xilma-xillikka ochiqlikni rivojlantirishga yordam beradi[7]. O'qituvchilar o'z amaliyotida duch kelishi mumkin bo'lgan muayyan madaniy stsenariylar va vaziyatlarni muhokama

qilish uchun improvizatsiya metodlaridan foydalanish ham muhimdir. Bu ularga madaniyatlararo muhitda samarali o'zaro ta'sir o'tkazish va nizolarni hal qilish strategiyasini ishlab chiqishga yordam beradi.

Improvizatsion metodlar o'qituvchilar o'rtasida madaniyatlararo hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun kuchli vositadir. Ular turli xil madaniy guruhlar bilan muvaffaqiyatli ishlash uchun zamonaviy ta'limda zarur bo'lgan bag'rikenglik, hamdardlik va fikrlash moslashuvchanligini shakllantirishga yordam beradi. Ta'lim amaliyotida bunday metodlarni amalga oshirish o'qituvchilarga barcha talabalar uchun qo'llab-quvvatlovchi va inklyuziv ta'lim muhitini yaratishga qodir bo'lgan yanada malakali va samarali mutaxassislar bo'lishga yordam beradi.

Madaniyatlar va urf-odatlarining xilma-xilligi bilan yashaydigan zamonaviy dunyoda o'qituvchilar tobora samarali madaniyatlararo o'zaro munosabatlarga ehtiyoj sezmoqdalar. Jahon hamjamiyati va madaniyatlararo hamjamiyatning shakllanishi o'qituvchilardan nafaqat turli madaniy kontekstlarni tushunish va ularga moslashishni, balki turli madaniy muhitdagi talabalar bilan samarali muloqot qilish ko'nikmalarini faol rivojlantirishni talab qiladi. Improvizatsion metodlar o'qituvchining arsenalida madaniyatlararo o'zaro ta'sir o'tkazish ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon beradigan qimmatli vositadir[8]. Ushbu metodlar o'z-o'zidan paydo bo'lish, moslashuvchanlik va ijodkorlik tamoyiliga asoslanadi, bu esa o'qituvchilarni turli madaniy kontekstlarga moslashishga o'rgatish uchun ideal vositaga aylantiradi.

Improvizatsiyaning asosiy metodlaridan biri bu rol o'ynashdir. O'qituvchilar o'zlari va talabalari sho'ng'ishlari mumkin bo'lgan turli madaniy stsenariylarni taqlid qiladigan vaziyatlarni yaratishi mumkin. Bu o'qituvchilarga empatiya, tushunish va turli madaniyatlarga xos bo'lgan turli xulq-atvor me'yorlari va umidlariga moslashish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Yana bir samarali improvizatsiya metodi - "Alien" ni o'ynash. O'qituvchilar talabalarni o'zlarini boshqa madaniyat vakili sifatida namoyish etishga va o'zlarining urf-odatlarini, urf-odatlarini va qadriyatlarini haqida gapirishga taklif qilishlari mumkin. Bu farqlarni hurmat qilishni, yangi madaniyatlarga ochiqlikni va o'z tarafkashliklarini anglashni

rivojlantirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, improvizatsiya metodlari o'qituvchilarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Turli madaniy kontekstlarda muloqot qilish amaliyoti o'qituvchilarga o'z fikrlarini samarali ifoda etishni, boshqalarning nuqtai nazarini tinglash va tushunishni o'rganishga, hurmat va bag'rikenglik asosida konstruktiv muloqot o'rnatishga yordam beradi.

Madaniyatlararo o'zaro ta'sir zamonaviy ta'limda, ayniqsa ko'p millatli jamiyatlarda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilar ko'pincha turli madaniy kelib chiqishi bo'lgan talabalar bilan samarali muloqot qilish muammosiga duch kelishadi. Improvizatsiya metodlari o'qituvchilarda madaniyatlararo o'zaro munosabatlarni rivojlantirish uchun kuchli vositadir. Ushbu maqolada biz qanday metodlardan foydalanish mumkinligini va ular ushbu maqsadga qanday hissa qo'shishini ko'rib chiqamiz.

Birinchi metod – rol o'ynash o'yinlari. O'qituvchilar haqiqiy madaniyatlararo o'zaro munosabatlarni taqlid qiladigan vaziyatlarni yaratishi va ishtirokchilarni turli madaniyatlar vakillarining rollarini o'z zimmalariga olishga taklif qilishi mumkin. Bu aloqa xususiyatlarini tushunishga, madaniy farqlarni hurmat qilishga va nizolarni hal qilishning konstruktiv metodlarini topishga yordam beradi.

Ikkinchi metod – improvizatsiya mashqlari. O'zgaruvchan vaziyatlarga tez moslashish vazifalari fikrlash moslashuvchanligini va boshqa madaniyatlar vakillari bilan tezda umumiy til topish qobiliyatini rivojlantiradi. O'qituvchilar "so'zsiz dialog" kabi mashqlardan foydalanishlari mumkin, bu erda ishtirokchilar faqat imo-ishoralar va yuz ifodalari orqali muloqot qilishadi yoki "davrada hikoya", bu erda har bir ishtirokchi o'z madaniy kontekstini kiritish orqali umumiy hikoyaning bir qismini to'ldiradi.

Uchinchi metod-ishlarni tahlil qilish. O'qituvchilar ishtirokchilarga madaniyatlararo o'zaro munosabatlarning haqiqiy holatlarini tahlil qilishni va nizolarni hal qilish yoki kelishuvga erishish uchun maqbul echimlarni izlashni taklif qilishlari mumkin. Bu empatiya, tushunish va bag'rikenglik ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

To'rtinchi metod-madaniyatlararo o'yinlar va ijodiy loyihalar. Turli madaniyat vakillari ishtirokida qo'shma loyihalar yaratish ishonch, hamkorlik va tushunishni mustahkamlashga yordam beradi. O'qituvchilar madaniyatlararo festivallar, ko'rgazmalar yoki ijodiy ustaxonalarni tashkil qilishlari mumkin, bu erda har kim o'z madaniy merosini baham ko'rishi va boshqalarning madaniyati haqida bilib olishi mumkin.

Improvizatsion metodlar o'qituvchilar o'rtasida madaniyatlararo hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Ular madaniy to'siqlarni engib o'tishga, uyg'un ta'lim makonini yaratishga va o'quvchilarni ko'p millatli dunyoda yashashga tayyorlashga yordam beradi. Ushbu metodlarni pedagogik amaliyotga joriy etish ta'lim jarayonini sezilarli darajada boyitishi va bag'rikenglik va o'zaro anglashuv jamiyatining rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, improvizatsiya metodlari madaniyatlararo hamkorlik sohasida o'qituvchilarni rivojlantirish uchun kuchli vositadir. Ushbu metodlar nafaqat muloqot ko'nikmalarini va turli madaniy kontekstlarga moslashishni yaxshilashga, balki ta'lim muhitida madaniyatlarning xilma-xilligiga ochiq va bag'rikeng munosabatni shakllantirishga yordam beradi. O'qituvchilarni o'qitishda improvizatsiya metodlaridan foydalanish global fuqarolik va madaniy tushunishni rivojlantirishga hissa qo'shadigan inklyuziv va xilma-xil ta'lim muhitini yaratish yo'lidagi muhim qadamdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Vapayeva, Fazilat. "PEDAGOGIK TAJRIBA-SINOV ISHLARINING MAQSADI VA VAZIFALARI." *Бюллетень студентов нового Узбекистана* 1.4 (2023): 42-45.

2. Савин, Е. Ю., and В. В. Савина. "Методика изучения склонности к педагогической импровизации и самооценки опытности: конструирование и апробация." *Психолого-педагогические исследования* 4.1 (2012).

3. Гузеев, Михаил Сергеевич, Наталья Викторовна Уварина, and Алексей Анатольевич Фасоля. "Сущность и содержание педагогической импровизации." *Современная высшая школа: инновационный аспект* 11.4 (46) (2019): 10-19.

4. Истомина, Светлана Михайловна. "Педагогическая импровизация как условие включения детей 6-7 лет в процесс музыкального творчества." (2005).

5. Агрба, Е. Ю. "Педагогические условия использования метода импровизации в процессе воспитания актёра." *Вестник Московского государственного университета культуры и искусств* 5 (2009): 141-145.

6. Ваньков, А. В. "Роль и место педагогической интуиции и импровизации в образовательном процессе." *ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ СИЛОВЫХ СТРУКТУР: СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ*. 2015.

7. Islomovich, I. T. (2023). Perspectives of employing world experience in providing academic and financial independence to higher education. *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2, 232-235.

8. Качалов, Александр Владимирович. "Функциональная характеристика педагогической импровизации в формировании творческой самостоятельности будущих учителей." *Мир науки. Педагогика и психология* 5.2 (2017): 21.